

ΧΡΟΝΟΣ

CRONOS

**Revista Societății de Științe Istorice din România
Filiala Caraș – Severin
Anul VI, nr. 12, Iulie - Decembrie 2013.**

Acest număr al revistei a apărut cu sprijinul
Colegiului Național *Mircea Eliade* - Reșița.

Coperțile, corecturi, tehnoredactare: Eduard Magiar și Nicolae Magiar

Reșița - decembrie 2013

ISSN 1844 - 4423

CUPRINS

1. Mioara Bivolaru – Generația Unirii și propaganda proromânească în Franța – 1918.....p.2
2. Cristian Rudolf – Elite și structuri sociale în Banatul Montan.....p.5
3. Marius Cornici – Sfârșitul războiului daco-roman din timpul lui Domițian.....p.11
4. Eduard Magiar – Marea Britanie și extinderea Uniunii Europene.....p.15
5. Din activitatea noastră.....p.23

GENERAȚIA UNIRII ȘI PROPAGANDA PROROMÂNEASCĂ ÎN FRANȚA – 1918

Alba Iulia - 1 Decembrie 1918

Anul 1918 este anul marilor victorii obținute de Antanta, dar și anul unor intense acțiuni diplomatice. Acest ultim an al marelui război a însemnat pentru români concentrarea eforturilor în plan politico-diplomatic și propagandistic, în condițiile în care frontul de răsărit a fost dezactivat, iar România a fost nevoită să încheie armistițiul cu Puterile Centrale (decembrie 1917) și a început tratativele pentru semnarea păcii. În contextul evenimentelor din 1918, România era într-o situație foarte dificilă: semnase pace separată cu Puterile Centrale, nemulțumind aliații occidentali, iar cauza românească nu putea fi susținută decât de românii din afara hotarelor. Centrul acestor acțiuni a devenit în 1918, capital Franței, Parisul. Aceasta, deoarece, în Franța se mai auzeau voci care demonstau neînțelegerea problemei românești, dar și pentru că aici urma să se desfășoare Conferința care avea să restabilească pacea în lume și începuseră să sosească diplomați din țările victorioase. Cauza României era susținută în Franța de Comitetul franco-român, Legația română, Colonia română din Paris, formată din aproximativ 2 000 de persoane și de cei aproape 500 de studenți români aflați la studii la Paris. Acțiunile lor s-au dovedit insuficiente. În Franța, ca și în alte țări aliate, se auzeau glasuri care demonstau neînțelegerea problemei românești. Se simțea nevoia unor acțiuni organizate pentru a convinge cabinetele statelor victorioase să recunoască justetea aspirațiilor românești în privința întregirii teritoriale. Necesitatea unor asemenea acțiuni a fost sesizată încă din vara anului 1917 de noul ministru de externe, Take Ionescu. Acesta a sprijinit inițiativa unui grup de parlamentari care a decis constituirea Misiunii parlamentare cu scopul de a desfășura o propagandă susținută în favoarea cauzei românești în străinătate. Din misiune făceau parte 37 de membri: Constantin Istrati, Nicolae Lupu, Constantin Mille, Pavel Brătășeanu, Dimitrie Drăghicescu, Toma Ionescu, Toma Stelian, Vasile Missir etc..

Paralel cu acțiunea oamenilor politici au loc acțiunile Asociației profesorilor universitari din București și Iași care a hotărât constituirea Misiunii Universitare care să se deplaseze în Franța, cu scopul de a organiza și conduce activitatea de propagandă în favoarea României, să studieze metodele de învățământ superior și să cunoască punctul de vedere al specialiștilor francezi în privința rezultatelor obținute. Misiunea era formată din mari personalități ale culturii și științei românești: Traian Lalescu, Ermil Pangrati, Dimitrie Pompeiu, Oreste Tafrali, Ion Ursu, Ioan Găvănescul, Ion Nistor. Sosirea celor două misiuni, în toamna anului 1917, a permis organizarea unor acțiuni consistente în favoarea

României. Dintre acțiunile desfășurate de cele două misiuni se distinge, prin impact și consistență, editarea ziarului "La Roumanie". Fondurile necesare editării au fost obținute prin intermediul lui Aristide Blank, de la o bancă franceză. Primul număr al ziarului a apărut la 17 ianuarie 1918. Colectivul de redacție era format din: Paul Brătășeanu, Emil Fagure, Constantin Banu și Constantin Mille. Ziarul a apărut pe tot parcursul anului 1918 și în prima jumătate a anului următor, într-un tiraj de 5-6000 de exemplare, săptămânal. Ziarul era trimis gratuit parlamentarilor și oamenilor politici francezi, publiciștilor, profesorilor universitari, ziarelor și revistelor franceze, precum și oamenilor politici din Anglia, S.U.A., Elveția, Italia, Suedia etc. Ziarul are marele merit de a fi informat opinia publică și oamenii politici din Occident în legătură cu realitățile românești. Mai mult decât atât, redactorii și colaboratorii ziarului au lăsat la o parte disputele politice, divergențele personale, neînțelegerile de orice natură. În articolul de fond din primul număr al ziarului (17 ianuarie 1918), Paul Brătășeanu scria: "Acest ziar... se va feri cu cea mai mare grije de a se face ecoul oricărei lupte interioare și de toate discuțiunile personale. Câmpul său de activitate va fi marea luptă în care România a intrat pentru țară și pentru neam." Răsfoind colecția ziarului "La Roumanie", cititorul nu poate să nu remarce că semnatarii articolelor și-au respectat angajamentul asumat. Ziarul s-a ocupat de toate marile probleme cu care se confrunta România în acel dificil moment al istoriei, dar, înainte de toate, autorii articolelor au prezentat situația provinciilor aflate sub stăpânire străină: Transilvania, Bucovina, Basarabia, Dobrogea și Banat. Pentru a da un plus de autoritate, cauza Transilvaniei este susținută de ardelenii: Octavian Goga, Vasile Lucaciu, Ioan Ursu etc. Articolele referitoare la Bucovina erau redactate preponderant de bucovinenii Ion Găvănescul și V. Dimitriu, în timp ce interesele Basarabiei erau susținute de N. Lupu, V. Stroiescu, Constantin Mille, Oreste Tafrali. Problema Banatului, aprig disputată în cadrul conferinței cu reprezentanții Serbiei, a fost susținută de bănățenii G.G. Mironescu, Sever Bocu, Traian Lalescu, George Murnu etc.. Articolele impresionează, nu doar prin patriotismul evident, ci și prin argumentația temeinică, de natură istorico-geografică, etno-demografică, culturală etc.

O atenție deosebită a fost acordată spulberării mitului potrivit căruia Austro-Ungaria ar fi "răul necesar" menținerii "echilibrului de forțe european". În acest sens, Constantin Xenii, analizând cele "14 puncte" enunțate de președintele american W. Wilson ca bază pentru viitoarele hotărâri ale Conferinței de pace, conchide: "...în acest fel dispăre în domeniul trecutului o veche și tenace utopie, sursă a multor nenorociri... Golul creat prin dispariția Austro-Ungariei, președintele Wilson are ocazia să-l înlocuiască cu o formulă justă și nobilă", aceea a unor state naționale, organizate în granițe etnice firești. Paralel cu acțiunea de informare, membrii celor două misiuni au desfășurat o intensă activitate diplomatică cu scopul de a obține sprijinul S.U.A. în vederea realizării unității statului român. În acest sens a funcționat o comisie specială care a redactat mai multe memorii înaintate președintelui american în decursul anului 1918. Din comisie făceau parte Toma Stelian, Ermil Pangrati, I. Găvănescul, V. Dimitriu, D. Hurmuzescu, Simion Mândrescu. Grație acestor demersuri, atitudinea S.U.A. față de aspirațiile românilor s-a schimbat mult la sfârșitul războiului. Rezultatul cel mai evident al acestor demersuri a fost mesajul președintelui american din 6 noiembrie 1918. Textul telegrammei a fost trimis simultan guvernului de la Iași și reprezentantului Coloniei române din Paris, Toma Stelian. Pentru prima dată de la începutul războiului, șeful executivului american își exprima în mod deschis sprijinul față de aspirațiile poporului român în privința realizării unității statale.

Românii aflați în Franța au luat atitudine față de modul în care a fost semnată pacea de la Buftea-București. Imediat după semnarea păcii, la 10 mai 1918, a fost organizată o mare adunare de protest. În urma discuțiilor, a fost aprobat un protest care a fost trimis guvernului francez, ambasadurilor și miniștrilor țărilor aliate. Protestul, semnat de membrii celor două misiuni și de mulți alți români aflați la Paris, se dorea a fi ecoul întregii națiuni române. În document se afirma caracterul nedrept al actului semnat la București: "el este în contradicție flagrantă cu noțiunea de pace așa cum o înțelege

lumea civilizată...este un act de cea mai dură violență impusă României de un dușman necruțător.”

În semn de protest față de pacea de la București, un număr impresionant de oameni politici români au plecat din țară în vara anului 1918. Aproximativ 200 de persoane au sosit la Paris, cu faimosul tren “Take Ionescu”. Între aceștia se aflau: Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Constantin și Vintilă Brătianu, Ion Cantacuzino, Constantin Angelescu, Grigore Filipescu, Constantin Dissescu și mulți alții. Lor, li s-au alăturat Vasile Lucaciu, Sever Bocu și Octavian Goga. Sosirea lor a grăbit constituirea Consiliului Național al Unității Românilor. C.N.U.R. avea ca obiectiv principal recunoașterea, de către puterile aliante, ca reprezentant legitim al tuturor românilor. În funcția de președinte a fost ales Take Ionescu, iar Vasile Lucaciu, Octavian Goga, Constantin Angelescu și Ioan Florescu, vicepreședinți. C.N.U.R. a desfășurat o activitate diplomatică intensă, au fost trimise memorii guvernelor aliante, au inițiat discuții cu reprezentanții acestora în capitala Franței, au intensificat acțiunile de informare a opiniei publice, reușind în scurt timp să obțină primele succese. Primul guvern care a recunoscut C.N.U.R., ca reprezentant legitim al românilor, a fost cel francez (12 octombrie 1918). Au urmat apoi S.U.A. (6 noiembrie 1918), Anglia (11 noiembrie 1918) și Italia (22 noiembrie 1918). C.N.U.R. a sprijinit delegația României, sosită la Paris, pentru a participa la Conferința de pace care avea să rezeze pacea în Europa după Primul Război Mondial. Odată cu debutul tratativilor de pace, unii oameni politici și de cultură amintiți în rândurile de mai sus s-au întors în țară, pentru a contribui la consolidarea României Mari. Alții au rămas în străinătate, unde au continuat acțiunile în favoarea României.

Realizarea României Mari a fost rezultatul eforturilor depuse de românii de pretutindeni. În acest efort comun, de o remarcabilă solidaritate, un rol important au avut acțiunile desfășurate la Paris. Acestea au contribuit la recunoașterea, de către marile puteri, a hotărârilor luate la Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia.

Evocând fapte și evenimente mai puțin spectaculoase petrecute în acel an de cumpănă în istoria românilor, am încercat să șterg praful așternut peste ziare, reviste și lucrări mai vechi, pentru ca negura uitării să nu se depună peste evenimente care au contribuit la realizarea României Mari și făuritorii ei, “generația unirii”.

Prof. Mioara Bivolaru
Liceul Pedagogic „C.D.Loga”, Caransebeș.

Bibliografie:

I. Periodice: “*La Roumanie*”, Paris, 1918

II. Lucrări generale, special, volume de documente publicate:

1.Campus Eliza, *Din politica internă a României(1913-1947)*, Ed. Pol., București, 1980

2.Mândrescu Simion, *În Franța și Italia pentru cauza noastră(27 sept. 1917-1 ian. 1919)*, f. ed., Buc., 1919

3.Mironescu G.G., *Din pribegie*, în “Convorbiri literare”, august 1927

4.Moroianu George, *Luptele de emancipare ale românilor din Ardeal în lumină europeană*, Buc., 1929

5.Șeican Romulus, *Take Ionescu (1858-1922)* în „60 de ani de la făurirea statului național unitar român”, Buc., 1998

6.Tafrali Oreste, *Propaganda românească în străinătate*, Ed. Ramuri, Craiova, 1920

ELITE ȘI STRUCTURI SOCIALE ÎN BANATUL MONTAN (II)

(Continuare din numărul anterior)

4 Elite religioase

Orice elită lideră a comunității, fie ea majoritară sau minoritară, sub aspectul etniei, face parte dintr-un establishment (dintr-un sistem social acceptat de un anumit grup uman), format și funcționabil.

În continuare vom arăta că elita confesională romano-catolică a germanilor din Banat a avut o notabilă prezență socială în anii interbelici. Datele următoare ilustrează concretețea răspunsului. În anii de după Marea Unire din 1918 Banatul Montan era coordonat sub aspect religios de următorii clerici de origine germană¹:

Anul și numărul clericilor romano-catolici de obârșie germană							
Localitatea	1919	1922	1927	1931	1934	1937	1940
Anina	3	3	2	1	2	3	3
Bacova	0	2	0	0	1	1	1
Berescău	1	0	0	0	0	0	0
Bocșa Montană	0	1	0	1	1	1	1
Bozovici	1	1	0	1	0	0	0
Brebu Nou	0	0	1	0	1	1	1
Brestovăț	0	1	0	1	0	0	1
Bulci	0	1	1	1	1	0	0
Buziaș	0	1	0	1	0	0	0
Calina	0	0	1	0	0	0	0
Caransebeș	1	3	0	0	0	1	1
Caransebeșu Nou	0	0	1	0	0	0	0
Carașova	1	1	1	1	0	0	0
Ciclova Montană	1	1	0	1	1	0	0
Clocotici	0	0	0	0	0	1	1
Dognecea	0	0	0	1	1	1	1
Daruvar	1	0	0	0	1	1	1
Eibenthal	0	0	1	0	0	1	1

¹ *Schematismus clerii Dioecesis Timișoarensis pro Anno Domini 1919*, Timișoara, Typographia Dioecesis Csanadiensis, 1919, p. 28.

Făget	0	0	0	1	1	1	0
Gărăna	0	1	0	0	0	0	0
Iersig	1	1	1	1	1	1	0
Jamu Mare	2	0	0	1	1	1	1
Lupac	0	0	0	0	0	0	1
Măureni	1	0	0	1	1	1	1
Mehadia	1	1	0	1	1	1	1
Moldova Nouă	1	1	0	1	1	1	1
Moravița	0	0	1	1	1	1	1
Nădrag	0	0	0	1	1	1	1
Nermed	0	0	1	0	0	0	0
Nițchidorf	0	0	1	0	0	0	0
Oravița Montană	1	1	1	1	0	1	1
Orșova	1	0	0	2	1	1	1
Oțelu Roșu	0	2	1	1	1	1	1
Rafnic	0	1	0	1	1	0	0
Remetea Mică	0	0	1	1	0	0	0
Reșița	3	2	2	2	2	1	2
Rusca Montană	1	1	0	1	1	1	1
Sasca Montană	0	1	0	1	1	1	1
Slatina Timiș	0	0	0	0	0	1	1
Stamora Germană	0	0	1	1	1	0	0
Tirol	1	1	1	1	1	0	0
Văliug	0	2	0	1	0	0	0
Vegehaza	0	0	1	0	0	0	0
Total	23	29	20	29	26	26	27

La Anina observăm un nivel maxim de clerici catolici germani în anii 1920 și 1940, iar un nivel minim în anii 1930. Sub aspect numeric această variație se caracterizează prin scăderi și creșteri substanțiale până la nivelul precedent atins². Fluctuațiile nu pot fi puse exclusiv pe seama modificărilor demografice, dar mai degrabă trebuie considerate ca fiind rezultatele variațiilor economice care au afectat industria minieră din această localitate. În anii de avânt economic populația a crescut, inclusiv prin stabilirea unor muncitori din alte regiuni, implicit sporind și numărul credincioșilor dar și a preoților catolici de origine germană. În perioada de regres economic, unii lucrători au plecat din comuna în cauză împreună cu familiile lor, ducând la o diminuare a numărului de etnici germani, implicit și a celui de clerici proveniți din această minoritate.

În schimb, la Bocșa Montană putem nota un nivel constant de clerici catolici germani cu unele scăderi în cursul deceniului doi al secolului trecut. În cadrul ultimei localități menționate, cauzele acestei stări de fapt pot fi puse atât pe seama avântului și regresului economic de la nivel local și național, dar mai ales datorită unei perioade de timp la sfârșitul anilor 1920 în care mulți clerici catolici de etnie germană s-au pensionat ori au decedat iar locul lor nu a fost acoperit de co-etnici din motivul că foarte mulți dintre aceștia nu absolviseră încă Seminariul romano-catolic din Timișoara. În Brebu Nou se observă o scădere a clericilor germani pe

² Ibidem, p. 29.

parcursul celui de al doilea deceniu și apoi la începutul celui de al treilea deceniu, stare de fapt remediată în cursul anilor următori. La Buziaș putem constata prezența întreruptă a unui cleric german în deceniile doi și trei, precum și absența acestuia în deceniul patru al secolului XX³.

Situația este desigur diferită în aglomerarea urbană Caransebeș unde sfârșitul deceniului doi al secolului XX marchează un vârf numeric al prezenței clericilor germani⁴. În deceniul următor aceștia nu sunt menționați documentar, dar reapar către sfârșitul deceniului patru. Acest fapt se poate datora prezenței unei comunități germane importante ca și număr dar și ca forță economică. Meandrele vieții economice au influențat prezența clericilor germani în cursul deceniilor interbelice. Situația este diametral opusă în localitatea Caransebeșu Nou, unde cu excepția perioadei de final a deceniului doi, prezența clerului german este inexistentă. Deși constantă sub aspect numeric, minoritatea germană din localitate a avut parohi catolici de etnie maghiară, datorită numărului insuficient de preoți germani, dar și datorită practicii Episcopiei romano-catolice de Timișoara de a asocia clerici și obști de etnie diferite pentru a spori interacțiunea materială și spirituală la nivel interuman. Situația este în linii mari similară la Ciclova Montană, unde clerici din minoritatea germană sunt prezenți la începutul și mijlocul perioadei interbelice, deși doar pentru câțiva ani.

În satul Dognecea clerici germani nu sunt atestați documentar pe durata deceniului doi, dar apar constant pe durata celui de al treilea și al patrulea deceniu, probabil și datorită creșterii numerice a acestei etnii, fapt reliefat de recensămintele din 1930 și 1941. La Daruvar se constată o prezență constantă a clericilor germani, excepție făcând anii crizei economice mondiale⁵.

În comunitatea cehă din Eibenthal clericii germani nu au fost prezenți decât la mijlocul și spre sfârșitul perioadei interbelice, fiind de obicei înlocuiți cu preoți proveniți din cadrul etniei majoritare în acea localitate. Situația este similară la Făget unde constatăm o concentrare a clericilor germani în deceniul trei al perioadei interbelice dar absența lor în deceniul doi. Gărâna pare să fi fost una din comunitățile germane în care clericii erau de altă etnie, de obicei fiind membrii ai minorității maghiare. Acest fapt poate fi pus pe seama politicii Episcopiei romano-catolice de Timișoara anterior menționate.

În localitatea Jamu Mare, comunitatea de germani a fost condusă sub aspect spiritual, cu unele intermitențe în cursul deceniului trei al secolului XX de clerici din cadrul aceleiași etnii. Numărul sporit de păstori spirituali germani în anii de după Marea Unire, precum și în cei de la sfârșitul anilor interbelici, fără a uita, desigur, prezența constantă a parohului german, denotă existența unei comunități etnice importante, dar și efortul autorităților statale de a fi susceptibile la afinitățile unei minorități viețuitoare în acea localitate de frontieră⁶.

În satul Măureni, debutul perioadei interbelice marchează prezența clericilor germani care, după o întrerupere la mijlocul deceniului trei, continuă pe parcursul întregului deceniu patru, fapt datorat cel puțin în parte sporirii numerice a minorității în cauză. Cazul este similar în Mehadia, unde cu excepția sfârșitului celui de al treilea deceniu al veacului XX, clericii germani sunt prezenți în mod constant, dovadă a procentajului semnificativ din populația totală a micro-regiunii reliefat de această minoritate. Cazul se repetase și la Moldova Nouă, localitate în care forța economică a minorității germane a asigurat o prezență aproape neîntreruptă a clericilor din această etnie în cursul perioadei interbelice. În localitatea frontalieră Moravița, începutul anilor interbelici fusese marcat de absența clericilor germani datorită problemei legate de disoluția Diecezei romano-catolice de Cenad dar și a rectificărilor de frontieră dintre România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor. În schimb, către sfârșitul deceniului trei și pe întreaga durată a deceniului patru notăm o prezență constantă a acestora, dovadă a unei comunități numeroase de germani în înceastă localitate⁷.

În Nițchidorf, Episcopia romano-catolică de Timișoara a decis trimiterea de parohi aparținând etniei maghiare, probabil datorită numărului insuficient de clerici germani din zonă, dar și dorind să sporească întrepătrunderea dintre cele două etnii în plan spiritual, cultural și

³ *Anuarul României...*, op. cit., p. 303.

⁴ *Schematismus clerii Administraturae Apostolicae super partem Dioecesis Csanadiensis in Rumenia extensis pro Anno Domini 1927*, Timișoara, Tipografia Guttenberg, 1927, p. 52.

⁵ *Schematismus clerii Dioecesis Timișoarensis pro anno 1931*, Timișoara, Tipografia Guttenberg, 1931, p. 33.

⁶ *Schematismus clerii Dioecesis Timișoarensis pro anno 1934*, Timișoara, Tipografia Victoria, 1934, p. 92.

⁷ *Schematismus clerii Dioecesis Timișoarensis pro anno 1937*, Timișoara, Tipografia Victoria, 1937, p. 58.

educațional. Astfel, prezența preoților germani a fost doar sporadică în cursul anilor 1920, 1930 și 1940⁸.

Vechi centru de colonizare a habsburgilor în Banatul de munte, Oravița Montană s-a aflat sub păstorirea clericilor germani pe aproape întreaga durată interbelică, faptul fiind o consecință cel puțin parțială a prezenței unui grup numeros al acestei etnii în localitatea respectivă. La scurt timp după Marea Unire, este atestată prezența clerului german în Orșova, aceasta dispărând din mențiunile documentare pe durata deceniului trei a secolului XX. În deceniul următor însă, sporește numărul clericilor din minoritatea în cauză care slujeau în localitate, ca apoi să scadă la jumătate dar să rămână constant până la sfârșitul anilor interbelici. Acest fapt poate fi pus pe seama fluctuațiilor demografice, influențate la rândul lor de cele economice. Viața economică influențase desigur numărul etnicilor germani, implicit cel al preoților din această etnie, viețuitori pe cuprinsul localității Oțelu Roșu, unde observăm o absență în deceniul trei numiților clerici, urmată de o prezență constantă a acestora în deceniul următor. Situația fusese consecința revigorării economiei din ultima treime a perioadei interbelice atât la nivel național cât și local. Avântul industrial înregistrat de localitatea în cauză a dus la sporirea populației totale, implicit a minorității germane. Forța economică a acestei comunități a permis în acei ani prezența constantă a unor co-etnici în calitate de lideri spirituali.

Diferită sub aspectul numeric al preoților germani, comuna urbană Reșița poate dovedi, din punct de vedere documentar, o prezență neîntreruptă a acestora pe parcursul întregii perioade interbelice. La începutul respectivului interval de timp numărul clericilor în cauză fusese ceva mai mare decât în restul perioadei. Totuși scăderea nu se accentuează decât în a doua jumătate a deceniului patru, pentru a se reveni la nivelul precedent către sfârșitul intervalului anterior menționat. Acest fapt poate fi considerat o consecință a fluctuațiilor economice de la nivel local, dar și a sporului demografic înregistrat de minoritatea germană, ca de altfel de întreaga populație a urbei de pe malurile Bârzavei în intervalul 1930-1941. În contrast, observăm cum numărul clericilor germani este mai redus în Rusca Montană decât în orașele Banatului de munte dar se menține constant cu o excepție la sfârșitul deceniului trei al veacului trecut. Acest fapt denotă prezența unei comunități germane importante ca număr și cu o forță economică apreciabilă.

În localitatea Sasca Montană notăm o prezență constantă a clericilor germani, cu unele excepții la începutul și mijlocul deceniului trei, datorate probabil îmbătrânirii preoțimii acestei confesiuni din micro-regiunea muntoasă a Banatului. Comunitatea etnicilor germani, importantă sub aspect numeric, a asigurat în mod repetat prezența unui co-etnic în calitate de paroh. În antiteză, la Slatina Timiș avem doar o prezență sporadică a preoților germani în ultimii ani ai deceniului patru din secolul XX, probabil datorită unei minorități co-etnice reduse ca și număr și de o importanță economică modestă. Nu același lucru se poate spune despre Stamura Germană, unde exista o prezență importantă romano-catolică formată din germani, maghiari și croați, iar clericii celor trei etnii au alternat la conducerea spirituală a localității.

În comunitatea Tirol, anii interbelici sunt marcați de prezența preoților germani, cu excepția părții finale din cel din urmă deceniu al perioadei studiate. Acest fapt poate fi pus pe seama propagandei politice național-socialiste care a avut loc în comuna respectivă, în anii premergători celui de Al Doilea Război Mondial și care a determinat atât autoritățile civile cât și pe cele religioase să înlocuiască preoții de etnie germană cu clerici din altă minoritate, tocmai pentru a combate sus-numita activitate politică ilegală.

La începutul anilor interbelici izvoarele documentare consemnau la Văliug o prezență importantă a parohilor germani, care însă dispare apoi, reapărând sporadic doar la mijlocul perioadei anterior menționate. În intervalul de timp în care nu sunt menționați preoți germani, locul lor fusese ocupat de clerici maghiari, probabil din efortul Episcopiei romano-catolice de Timișoara de a suplini numărul insuficient de slujitori ai altarului, dar și din dorința de a contribui la mărirea interacțiunii dintre comunitățile catolice prin trimiterea unor păstori spirituali maghiari într-o comunitate etnică germană.

Specificăm aici faptul că numărul total al clericilor germani din Banatul Montan a crescut între 1919 și 1922 de la 23 la 29. Sporul poate fi datorat unei bruște extensii a clericilor minoritari care luaseră celor maghiari emigrați după anul 1918. Diminuarea se datorează, potrivit surselor documentare cercetate, îmbătrânirii unei părți importante a preoțimii germane dar și a decesului acestora. Ulterior, datorită ușoarei regresii demografice a comunității abordate,

⁸ *Schematismus clerii Dioecesis Timișoarensis pro anno 1940*, Timișoara, Tipografia Victoria, 1940, p.

afectând și segmentul clerical, cifra acestora scăzuse la 20 preoți în anul 1927, aceasta îmbunătățindu-se la 29 în 1931 și menținându-se constantă la 26 de clerici în anii 1934 și 1937. Ulterior crescuse, la 1940, înregistrându-se 27 de preoți germani care slujeau în Banatul Montan, pe fundalul sporirii nivelului de importanță politică a minorității de acolo. Acest fapt poate fundamenta ideea că mai mulți dintre membrii acestora au ales cariera preotească.

Între clericii care și-au marcat pecetea pe viața socială și culturală a germanilor din zona de munte a Banatului îl amintim pe Hermann Hausner. Acesta depusese o bogată activitate din punct de vedere al implicării sociale dar și culturale pentru binele de obște. Pe parcursul mai multor decenii el contribuise la întărirea armoniei și coeziunii sociale, la îmbunătățirea nivelului cultural al semenilor și la realizarea unor acțiuni de interes obștesc nu doar în folosul minorității păstorite ci și în beneficiul altor comunități, diferite de cea germană sub aspect lingvistic și cultural.

Cel mai tânăr vlăstar al unei vechi familii de grăniceri (tatăl și ambii bunici au slujit în Regimentul de grăniceri Nr. 12 germano-banatic), Hermann Hausner se născuse la 28 decembrie 1910 la Brebu Nou, și decedase la 7 noiembrie 1985 la Treunreut, (în Germania). Provenea dintr-o familie numeroasă, părinții săi, Josef și Franziska Hausner având doisprezece copii dintre care cinci au supraviețuit la maturitate. A absolvit școala generală în localitatea natală la 1923 și Liceul Real din Timișoara în 1935. După examenul de bacalaureat urmase cursurile de teologie și filozofie ale Seminarului Romano-Catolic din Timișoara pe care le-a finalizat în 1936. Anul 1936 marcase intrarea sa în rândul clerului romano-catolic. Din 1936 până la 1938 a fost preot în Anina apoi o scurtă perioadă la Biled iar din 1939 la Nădrag. Între 1944 și 1945 fusese internat în lagărul din Târgu Jiu. Reușind să se sustragă deportării în URSS, a activat ca paroh la Brebu Nou, Gărâna și Văliug între 1945 și 1976. Ulterior funcționase ca și paroh de Caransebeș. Ca urmare a unor probleme de sănătate i se permisesse emigrarea în Republica Federală Germania⁹. Dintre manuscrisele sale amintim: „Cronica Văliugului”, 1958; „Historia Domus Weidenthalensis”, 1964-1965 și „Anhang zur Abschrift der Weidenthaler Chronik”, 1985¹⁰. Interesant este faptul că aceste lucrări istorice fuseseră elaborate de acest cleric romano-catolic de pe poziții social-democrate. Lectorul cuvintelor sale poate lesne detecta un vădit spirit de înțelegere și simpatie față de problemele muncitorilor din exploatările lemnoase ori miniere dar și pentru greutățile existenței cotidiene a micilor agricultori din zona de munte a Banatului. Un profund simț al dreptății și echității sociale, a bunei credințe și măsurii în toate acțiunile omului, „bona fide et aequitatis”, răzbate unanim din cuprinsul propriilor manuscrise¹¹.

Acțiunile elitei religioase romano-catolice a cadrul minorității germane din Banatul Montan nu se limitaseră doar la activități sociale, ele manifestându-se debordant și în arealul politic. În acest domeniu, din păcate, opțiunea politică a unor clerici nu fusese întotdeauna înțeleaptă, mulți dintre ei lăsându-se atrași de propagandistica extremei drepte provenind din spațiul geografic respectiv.

Un rol deosebit de important în difuzarea tezelor naziste îl dețineau aici persoanele considerate drept lideri ai comunității germane din Banatul Montan. Acești „formatori de opinie”, în terminologia actuală, fuseseră atrași prin diferite metode pentru înfăptuirea diseminării doctrinei național-socialiste printre proprii concetățeni. În special clericii erau vizați de sistemul propagandistic hitlerist datorită poziției sociale și autorității deținute în comunitățile oblăduite sub aspect religios. Uneori, chiar aceștia aveau la ideile naziste și se ocupau cu răspândirea lor. A fost cazul preotului romano-catolic Josef Trittler din Anina, menționat într-o notă informativă adresată Legiunii de Jandarmi Caraș cu data de 23-24 octombrie 1939. Notarul local Dehelianu a informat organele competente despre preotul în cauză:

”Continuă pe sub ascuns propaganda hitleristă alături de locuitorul anume Karl Schöner din comună care este un înfocat hitlerist”¹².

Preotul Trittler se întâlnea săptămânal cu inspectorul Slovic și inginerul Neluț în casa cantorului Ludovic Arpad de la biserica romano-catolică pentru a face „propagandă hitleristă”.

Suspecții erau descriși ca posedând stații radio performante cu ajutorul cărora ascultau știrile din Reich iar în repetate rânduri și-au exprimat satisfacția în legătură cu dispariția Primului Ministru Armand Călinescu, insultat și numit „jidan asasinat”. La 10 noiembrie 1939

⁹ Franz Metz, *Te Deum Laudamus*, București, ADZ-Verlag, 1995, p. 28.

¹⁰ Idem, p. 29.

¹¹ Hans Ewald Frauenhoffer, *Erinnerungen und Erlebnisse*, Gernlinden, 1975, p. 3.

¹² Arhivele Naționale, Direcția Caraș- Severin, Fondul Legiunea de Jandarmi Caraș, (prescurtat în continuare A.N.C.S., Fd. L.J.C, Dos.) Dosar 2/ 1939-1940, f. 21.

plutonierul Gheorghe Contor transmitea Legiunii de jandarmi nota informatorului Ioan Crișan din Anina care confirmă faptul că suspecții menționați anterior ascultau emisiuni radio ale Reich-ului, inclusiv discursurile lui Adolf Hitler pe care le comentau apoi în public¹³. Dosarul preotului aflat sub supraveghere fusese completat de o notă informativă din 18 noiembrie a anului curent trimisă de plutonierul Marin D. Răduca superiorilor. Clericul era suspectat că încuraja tinerii din localitate să emigreze în Germania fiind ajutat în acest sens de cetățeanul Karl Schöner din localitate, care îi procura materiale propagandistice interzise de la Timișoara prin intermediul tinerei Helene Petz¹⁴.

Preotul Josef Trittler fondase împreună cu Karl Schöner și Francisc Franz cooperativa din comuna Anina cu un capital de 100.000 lei. Nota informativă din 12 ianuarie 1940 preciza că acționarii erau doar persoane cunoscute pentru opiniile lor politice filonaziste. Liderul grupării comuniste din localitate, muncitorul minier Rudolf Möser, îl delegase la începutul lunii ianuarie 1940 pe colegul său de serviciu Cornel Urban la conducătorii național-socialiști pentru a le comunica faptul că populația, în special muncitorii minieri, nu apreciau politica hitleristă, mai ales pentru că nu se dorea ca tinerii să fie condamnați și încarcerați pentru ideile lor greșite. Josef Trittler a răspuns că acest lucru era lipsit de importanță:

„Au suferit și vor suferi, pentru Hitler suferă, vor lupta și vor suferi pentru el până la ultima picătură de sânge german”¹⁵.

În data de 10 ianuarie același sus amintit îi înmânase tânărului Victor Hupka, personaj frecvent pomenit în următorul grupaj de note informative, un colet cu materiale de propagandă hitleristă și un regulament militar german. Numitul Hupka organiza întruniri clandestine ale tinerilor germani în incinta fabricii Kirșa și pe dealul Ponor, precum și în localul hangului Anton Mudra, unde desfășurau acțiuni interzise de propagandă nazistă.

Victor Hupka intrase în atenția organelor de ordine datorită asocierii sale cu preotul Trittler și a propagandei naziste desfășurate. Nota informativă transmisă colonelului Milicescu, Comandantul Legiunii de Jandarmi Caraș, la 23 ianuarie 1940 de către informatorul Francisc Rosen din Anina descrie unele din activitățile celui aflat sub supraveghere. La o petrecere de Anul Nou 1940, numitul cetățean împreună cu alte persoane de convingeri politice similare începuse în jurul orelor 02-03: „a se manifesta pe față și a face propagandă pe față cântând marșuri hitleriste cum este „Erika!” și „Wir gehen nach England!” de față fiind patrula de jandarmi condusă de sergentul major Gheorghe Vanca care a și depus mărturie în acest sens. Victor Hupka fusese identificat ca fiind liderul tinerilor germani din localitate, iar locțiitorul său fiind Otto Schöner. Se precizează că:

„Acești tineri încă activează în ascuns deși au fost pedepsiți cu închisoare corecțională și amenzi pecuniare și sub îndemnul celui mai înfocat hitlerist preotul Josef Trittler care îi îndeamnă la activitate, să nu se teamă de pedeapsă deoarece pentru ei este o mândrie a suferi cum a suferit Hitler care a ieșit din închisoare și se preconizează că va moșteni Europa”¹⁶.

Elita religioasă respectivă reprezentase însă numai o parte a clasei sociale dirijatoare a propriei minorități, fiind în conexiune cu cea politică și cea economică. Nu se putea face abstracție de latura politică și economică a păturei superioare din cadrul minorității studiate.

***Prof. Drd. Cristian Rudolf
Universitatea „Eftimie
Murgu”- Reșița***

¹³ Ibidem, f. 39.

¹⁴ Ibidem, f. 41.

¹⁵ Ibidem, f. 91.

¹⁶ Ibidem, f. 94.

SFÂRȘITUL RĂZBOIULUI DACO-ROMAN DIN TIMPUL ÎMPĂRATULUI DOMIȚIAN. PROBLEMA PĂCII DACO ROMANE DIN ANUL 89 d. Chr

Secvență de pe Columna lui Traian

Probabil că Domițian a hotărât să îngenuncheze Dacia, dar el dorea mai întâi să-i pedepsească pe cvazi și pe marcomani, amândouă populații de neam germanic, care refuză să acorde ajutor Romei în războiul cu Decebal și care amenințau dinspre Pannonia, flancul și spatele armatei imperiale. Plecat în Pannonia, Domițian refuză să-i asculte pe solii cvazi și marcomani, și trece apoi la ofensivă. Dar Domițian este înfrânt pe frontul Panoniei. **1**

Astfel: “a învins și pus pe fugă de marcomani Domițian a pornit grabnic o solie la Decebal, regele dacilor, îndemnându-l să încheie un tratat, pe care el, îl refuzase mai înainte, deși îl ceruse adesea. Decebal primi propunerea de pace, căci era la mare strâmtoare dar nu a vrut să vină el însuși să stea de vorbă cu Domițian, ci l-a trimis pe Diegis, împreună cu câțiva bărbați, ca să-i predea armele și câțiva prizonieri sub cuvânt că i-ar avea numai pe aceștia. După sosirea acestuia, Domițian pusă lui Diegis o diademă pe cap, ca și cum ar fi fost un adevărat învingător și omul în stare să dea un rege dacilor, iar soldaților lui le împărți onoruri și bani. Ca un biruitor trimise la Roma, între altele niște așa ziși soli ai lui Decebal și o pretinsă scrisoare de-a acestuia, despre care se spunea că ar fi plăsnuit-o el. Domițian își împodobii triumful cu multe lucruri ce nu fusese luate ca pradă (Dimpotrivă, el cheltuiuse foarte mulți bani pentru încheierea păcii, căci fără întârziere dădu lui Decebal nu numai însemnate sume de bani, dar și meșteri pricepuți la diferite lucrări folositoare în timp de pace și de război și făgăduii să-i dea mereu multe). Aceste lucruri el le-a scos din mobilierul împărătesc. Căci el folosea totdeauna asemenea lucruri ca pradă de război, ca unul care aduse împărăția însuși în stare de război. “ **2**

Carl Patsch credea că marcomanii erau în relații clientelare cu romanii încă din anul 69 d. Chr. Cauza venirii împăratului în Pannonia o reprezenta refuzul de a-l ajuta în războiul contra dacilor. Tot Carl Patsch crede că Decebal primește propunerea de pace “căci era la mare strâmtoare”, datorită unor mișcări separatiste în Dacia. Probabil că aceasta acceptare a propunerii o face datorită înfrângerii de la Tapae. Decebal întârzie să încheie pacea în chip diplomatic pentru a obține maximum de avantaje posibile. **3** Așa

reiese cel puțin din afirmația poetului Statius, când se adresează lui Domițian: “tu supui muntele care întârzie să încheie un tratat după un război îndelungat “. 4

Decebal astfel nu se prezintă personal la tratative ci îl trimite pe Diegis care era după poetul Marțial, fratele lui Decebal: “Diegis, locuitor de pe tărâmul care acum ne aparține, a venit să te vadă, tocmai de pe apele Istrului, care se află sub stăpânirea ta. Bucuros și uimit că a văzut pe stăpânul lumii, se zice că ar fi spus celor care îl însoțeau: < soarta mea este mai bună decât a fratelui meu, fiindcă mie îmi este îngăduit să privesc atât de aproape zeul pe care îl cinstește el atât de departe >. Același poet face aluzie într-o altă epigramă, la ceremonia așezării pe capul lui Diegis a diademei: “așa-i el, când dă diadema dacilor care îl roagă, și urcă și coboară căile capitoline”. 5 Despre această ceremonie ne vorbește după cum am văzut și Cassius Dio. Versurile citate sunt ale unui poet patriot, menite să consoleze orgoliul rănit în urma unor înfrângeri și a unei păci care pentru mulți romani trecea drept rușinoasă. Diegis fu însă însărcinat să obțină maximul de avantaje la care Decebal putea spera în urma înfrângerii suferite.

De la poetul Statius pare să reiese că Domițian a fost însoțit în campanie de șeful biroului de corespondență (*ab epistulis*), ceea ce ar face plauzibilă afirmația lui Cassius Dio despre confecționarea acestui fals: “trimise la Roma,..., și o pretinsă scioare a acestuia “. 6 Scrisoarea trebuie să fi existat totuși. În acest sens avem cuvintele lui Marțial: “desfaci sigiliul de pe răvașul conducătorului dac și vezi laurul victoriei înainte de a venii. “ 7 Așa zișii soli trebuie să fie dacii autentici, poate niște dizidenți filoromani. Astfel într-o inscripție din Britannia, apare un tribun al unei trupe de daci, *cohors I Aelia Dacurom*, pe numele L Funisulanus Vettanoianus. El poate fi urmașul unui nobil dac, dăruit cu cetățenie de omonimul guvernator al Moesiei Superioare, participant al războiului dacic al lui Domițian. 8

Domițian sărbătorește un triumf împotriva dacilor. Astfel informații referitoare la acest triumf le avem de la poetul Statius: “neamul lor a fost condamnat să ne dea prilejul unui mare triumf. 9 La Pliniu cel Tânăr găsim: “un împărat despre a cărui înfrângere și fugă nu avem altă dovadă mai sigură decât trimfurile ce le serba. “ 10

“Victoria dacică” a fost trâmbițată de o serie de lingușitori: “cea mai rea specie de dușmani “, cum îi denumește Tacitus. Dar împăratul nu și-a luat niciodată titlul triumfal, pe care din lingușire îl acordă Marțial și Iuvenal. 11 Așadar, în anul 89 d. Chr. se încheie pacea, care după Cassius Dio, este defavorabilă romanilor și chiar rușinoasă pentru ei. În general istoricii moderni privesc pacea ca pe una de compromis, datorită epuizării ambelor tabere. Romanii veneau după o înfrângere cu cvazii și marcomanii dar și Decebal “era la mare strâmtoare “și se simțea, prea puțin în stare să reziste unei ofensive romane decise și de mare anvergură. Este de asemenea foarte posibil ca și Domițian să nu fi fost în stare să poate să întreprindă o asemenea acțiune. Este evident că el nu biruise pe daci chiar așa de categoric că să poate să le dea un rege. Totuși, datorită înfrângerii de la Tapae și a faptului că trupele romane se aflau încă pe pământul dacic, Decebal era obligat să se recunoască cel puțin formal, client al Romei. El este chiar nevoit să consimtă că trupele imperiale din Moesia să treacă prin regatul său spre frontal marcomanic și chiar să cedeze lui Domițian anumite capete de pod în stânga Dunării, în Banat și Oltenia. 12

Astfel o trupă imperială, condusă de fostul primipil C. Vellius Rufus, are permisiunea să treacă peste regatul lui Decebal. 13 Este adevărat că Decebal primește potrivit tratatului de pace, bani și meșteșuguri de tot felul, din Imperiu, dar aceste subsidii și ajutoare se dădeau în chip obișnuit tuturor regilor clientelari. Astfel se pare că nu s-ar putea nega faptul că litera tratatului era mai degrabă favorabilă romanilor.

De ce apare atunci impresia rușinoasă de pace a românilor, destul de puternică la Roma, pentru ca opera lui Cassius Dio, scrisă după un secol și jumătate, să o păstreze? La început această judecată negativă trebuie să fi fost opera senatorilor romani. Relațiile încordate între Senat și Domițian, făceau ca orice acțiune a împăratului să fie denigrată. La moartea lui Domițian, Senatul i-a condamnat memoria și faima de “împărat rău “s-a perpetuat în istoriografia antică. Dar opoziția senatorială față de Domițian nu poate explica singură unanimitatea cu care, mai târziu istoricii antici și, după ei, mulți istorici moderini au etichetat drept rușinoasă pacea din 89 d. Chr. Se poate că impresia de la

început, s-a întărit pe măsura trecerii timpului. Dacă clauzele tratatului aveau să dureze sau nu, aceasta depindea nu numai de înscrierea anumitor prevederi în tratatul de pace, ci mai ales de aplicarea lor. Războiul îl făcuse pe Decebal să se teamă de romani. Îl învățase însă că romanii pot fi, până la urma bătăuți de o armată barbară slab înzestrată și slab instruită. Decebal cu ocazia păcii nu înapoiase romanilor, pe toți prizonierii luați în război, fapt ce atestă că el nu înțelegea să fie un plecat roamanilor. 14

Pacea a adus liniște în provinciile care au fost afectate de năvala dacilor. Acest lucru reiese dintr-o altă epigramă a lui Marțial 12 epitaful lui Cornelius Fuscus: "Fuscus, care a fost păzitor al zeului Marte îmbrăcat în togă, căruia i-a fost încredințată tabăra comandamentului suprem, odihnește aici. Putem s-o spunem cu glas tare, Fortuna: legenda aceasta nu se mai teme de amenințările dușmanului. Dacul a primit pe grumazul sau înfrânt un mare jug iar umbra victorioasă stăpânește pădurea înrobită. 15

Revenind la istoriografia modernă care se ocupă de problema păcii putem spune că Toubler considera că clauzele special ar putea fi incluse în trei categorii:

a) despăgubiri de război;

b) reglementarea frontierelor, predarea materialului militar, a prizonierilor și a dezertorilor;

c) preveniri politice prin care Roma cerea renunțarea la exercitarea influenței în regiunile învecinate, protecția aliaților ei, și își putea impune arbitrajul în caz de conflicte. 16

O condiție a păcii din anul 102 d. Chr. impusă lui Decebal este de a nu mai primi în serviciul său nici un militar roman (căci el îi atrăgea prin promisiuni în serviciul pe mulți dintre aceștia; care erau și buni). Este vorba de instructorii militari romani, dintre care, pe unii, Decebal îi obținuse în mod licit de la împăratul Domițian în urma păcii din anul 89d. Chr. 17

Reglementarea frontierelor regatului dac nu este menționată în mod direct de către autorii antici. Klose și H. Daicoviciu considera improbabilă anexarea unor teritorii dacice de către Domițian, în timp ce Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, Radu Vulpe și Ligia Bâzdu admit ocuparea teritoriului dintre Dunăre și Carpați de către romani pe baza informațiilor literare și arheologice. Radu Vulpe sesizează că, dacă Tettius Iullianus ar fi evacuat teritoriile ocupate în timpul războiului, calomniatorii lui Domițian nu ar fi întârziat să denunțe pierderea unor poziții strategice. Incontestabil, aceste observații pun în lumina existența clauzei reglementărilor teritoriale impuse dacilor de către Imperiul, fără a putea preciza cu exactitate detaliile lor.

Clauza despăgubirilor de război nu apare nici măcar aluziv în texte. Apar însă ostatecii, al căror rol era și acela de a garanta plata despăgubirilor. Rosler, Gsell, susțin că, în anul 89d. Chr., Decebal a dat ostateci Imperiului, dar fără a cita un izvor literar antic probant, invocând, probabil, analogiile istorice. Există totuși o informație care susține predarea de ostateci de către Decebal. 18 Ea se afla la Pliniu cel Tânăr: acum primim ostateci și nu îi cumpărăm și nici nu mai încheiem un tratat cu pierderi uriașe plătind sume imense, numai ca să părem invingători. 19 Prin acestea vrea să zică că Traian a primit cu adevărat ostateci de la daci, în vreme ce Domițian i-ar fi cumpărat. Din această rezultă că Decebal a predat ostateci lui Domițian, ca orice *rex socius* aflat în situația sa.

Cu toate acestea, problema unor despăgubiri de război plătite romanilor de către daci rămâne o enigmă, dacă nu chiar un nonsens, în condițiile corelării ei cu acordarea de stipendii, după mărturia lui Cassius Dio, de către Imperiul roman lui Decebal. Ostatecii oferiți de Decebal aveau rolul de a garanta fidelitatea lui față de Imperiu.

Una dintre cele mai importante clauze, este cea a stipendiilor și a asistenței tehnice oferite lui Decebal, de romani. Răuvoitorii, prin Pliniu cel Tânăr și Cassius Dio au spus că ele reprezintă cumpărarea păcii. Este curios însă că nu au interpretat în același mod practicarea acestei politici și înainte de Domintian, și după el, chiar de către Traian, care a acordat subsidii roxolanilor. Potrivit lui Kostlin, Klose și Nicoale Iorga, acesta clauză urmărea asigurarea, prin regatul dac fortificat, a securității frontierei romane, în condițiile transferării centrului de greutate al politicii Imperiului roman de la Rin la Dunăre. Astfel, Syme considera că tratatul lui Domițian cu Decebal poate fi privit ca o

transferare a subsidiilor de la germani către daci. Asistența financiară și tehnică aveau, de fapt, menirea de a fortifica regatul dac și de a-l transforma într-un avampost, în *Vorfed-ul* Imperiului. Se pare însă că statul dac nu era supus conscripției militare, așa cum era cazul regatelor tracice. **20**

Decebal, așadar nu avea de gând însă să se supună Romei cu adevărat, el avea nevoie de timp pentru a-și reface cetățile, să-și înzestreze oastea cu arme mai bune și cu mașini de război mai performante. De fapt, el dorea niște condiții mai favorabile pentru a relua lupta împotriva Imperiului Roman. **21**

Pacea a rămas eficace și datorită faptului că mai bine de 10 ani, până la primul război al lui Traian, pornit doar din inițiativa acestuia, Imperiul n-a suferit nici un neajuns în această direcție. Domițian a mai purtat războaie, dar nici unu la Dunărea de Jos.

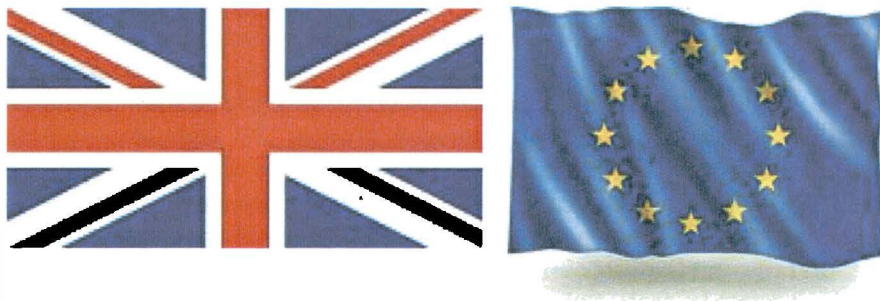
Cu această ocazie se termină conflictele armate dintre Imperiul Roman și daci în timpul împăratului Domițian. **22**

Prof. MARIUS CORNICI
Colegiul Banatului Montan - Reșița

NOTE:

- 1.H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romana*, Cluj, 1972, p. 282
2. Cassius Dio, *Istoria romana în izvoare privind istoria României I*, București, 1964, p. 685
3. C.C. Petolescu, *Dacia și Imperiul Roman*, București, 2000, p. 80
4. Statius, *Silvele în Izvoare privind istoria României I*, București, 1964, p. 421
5. Marțial, *Epigrame în Izvoare privind istoria Roamniei I*, București, 1964, p. 435-437
6. C.C.Petolescu, *op. cit.*, p. 81
7. Marțial, *op. cit.*, p. 445
- 8.C.C. Petolescu, *op. cit.*, p.8
9. Statius, *op. cit.*, p.423
10. Pliniu cel Tânăr, *Panegiricul în Izvoare rivind istoria Românie I*, București, 1964, p. 479
11. C.C.Petolescu, *op. cit.*, p. 82-83
12. H.Daicoviciu, *op. cit.*, p. 282-283
13. C.C.Petolescu, *op. cit.*, p. 83
14. H.Daicoviciu, *op. cit.*, p. 284
15. C.C. Petolescu, *op. cit.*, p. 83
16. V.Lică, *Relațiile Imperiului cu Dacia în timpul Flavienilor în EN*, VII, 1996, Cluj, p.126-127.
17. N.Gostar, V.Lică, *Societatea geo-dacica de la Burebista la Decebal*, Iași 1984, p.153.
- 18.V.Lică, *op. cit.*, p.127
19. Pliniu cel Tânăr, *op. cit.*, p. 481
20. V.Lică, *op. cit.*, p. 127-128
21. H.Daicoviciu, *op. cit.*, p. 284
22. R.Vulpe și I. Barnea, *Din istoria Dobrogei*, vol. II, București, 1969, p. 73-74

MAREA BRITANIE ȘI EXTINDEREA UNIUNII EUROPENE

Din momentul în care pentru CE și apoi UE se pune problema lărgirii cu noi membri, evident că britanicii aveau propria lor viziune relativ la această situație. Poziția guvernelor britanice din perioada de după 1973 a fost influențată de cel puțin doi factori: evoluția politică a statelor europene din Europa de est (mai ales după momentul istoric al căderii „cortinei de fier”) și schimbările din interiorul UE, cu trimitere specială la ponderea voturilor noilor state în UE.

Din aceste perspective, britanicii și-au exprimat pozițiile referitoare la extinderea UE cu noi membri. Deși pe parcursul anilor poziția guvernelor britanice a avut și schimbări de atitudine, totuși acestea au fost mai mult de nuanță și nu de fond. Aceasta pentru că în mod permanent au fost de acord cu intrarea altor noi membri, din principiu cel puțin. Între noii membri a fost și România.

Marea comunitate europeană a pornit cu cei șase membri ai CEE în 1957, și până în 1965 numărul statelor componente a crescut la 15. Era o creștere semnificativă pentru evoluția și mai ales perspectiva CEE. După prăbușirea comunismului în Europa de est și implicit, căderea „cortinei de fier” în 1989, și mai ales după destrămarea Uniunii Sovietice în anul 1991, au apărut noi și neașteptate oportunități pentru extinderea UE spre răsăritul Europei. Nimeni dintre istorici și oameni politici nu au prevăzut evenimentele din anii 1989 și 1991, mai ales rapiditatea și amploarea cu care acestea s-au desfășurat. De aceea, statele vest europene s-au văzut puse brusc în fața unei realități politice de importanță covârșitoare. Căderea „cortinei de fier” a schimbat Europa prin desființarea și modificarea granițelor ideologice, prin apariția unor noi frontiere, a unor state noi, dar și tensiuni și provocări pe care nimeni nu le-a putut anticipa înainte de anul 1990. Pentru Marea Britanie, evenimentele din anii 1989-1990 nu au fost o surpriză în totalitate, ci doar amploarea lor, modul de desfășurare. De aceea, perspectiva lărgirii UE cu noi membri din estul Europei era o oportunitate care nu trebuia ratată. De aceea, în Conferința din iunie 1993 de la Copenhaga s-a luat o decizie foarte importantă pentru viitorul UE: s-a dat undă verde pentru expansiunea spre est. Invitați la aderare pentru început au fost Polonia, Cehia, Slovacia și Ungaria, pentru ca apoi să fie trecute pe listă România și Bulgaria.

Acordurile de la Copenhaga prevedeau însă că înaintea candidaturii la aderare trebuiau îndeplinite o serie de condiții cu caracter politic și economic. Acestea erau în esență următoarele:

1. crearea de instituții stabile care să garanteze prin funcționarea lor democrația ca mecanism politic esențial, statul de drept, drepturile omului, respectarea și protejarea minorităților;
2. dezvoltarea unei economii de piață funcționale care să poată face față presiunii concurenței și forțelor pieței din cadrul UE;
3. capacitatea de a-și asuma toate obligațiile ce reveneau ca stat membru, inclusiv aderarea la obiectivele politice, economice și monetare ale UE.¹

¹ Cameron Ross, *Perspectives on the Enlargement of the European Union*, Boston, Brill Leiden, 2002, Introducere, p. VII.

Pentru liderii țărilor vest europene, inclusiv pentru cei britanici, criteriile de aderare pentru țările est europene erau considerate ușoare și normale, dar pentru destui lideri est europeni aceste cerințe erau percepute ca fiind nu numai dure, dar și concepute în mod deliberat pentru ca să fie imposibil de respectat.

În acest context politic mai ales, liderii occidentali au fost nevoiți să dea dovadă de mai multă înțelegere față de țările est europene care se confruntau cu o tranziție dificilă. În plus, au apărut complicațiile legate de evenimentele violente care au izbucnit în fosta Iugoslavia (1992-1995) până când a fost semnat acordul de la Dayton. Prin urmare, s-a ajuns foarte repede la concluzia (sugerată și de guvernele britanice) că existau suficiente și reale temeri că reformele cerute pentru aderarea la UE depășesc stadiul de „terapie” și seamănă mai mult a „șoc” pentru statele fost comuniste din Europa de est.² Era tot mai evident că o mișcare prea bruscă, prea rapidă pe piață ar avea consecințele inevitabile: inflație ridicată, șomaj crescut, sărăcie etc. Or, toate acestea măreau șansele ca însuși procesul democratic care se dorea implementat, să fie subminat serios. A trebuit prin urmare, să se accepte situația (de ambele părți) că era nevoie de o altă abordare pentru ca percepția statelor est europene să nu fie realizată în sensul că pentru ele erau cereri cu mult peste cele anterioare altor state. Acest lucru era necesar deoarece timpul de așteptare nu ar fi fost ani ci zeci de ani pentru îndeplinirea condițiilor impuse, fapt inacceptabil pentru ambele părți.

Era pericolul ca statele fost comuniste din est să se vadă din nou în situația în care suveranitatea lor să fie știrbită serios după ce vor trece dintr-o parte în alta, respectiv din CAER și Tratatul de la Varșovia în UE și NATO.³ Guvernul britanic a asistat atent și relativ pasiv, din exterior, la aceste schimbări, dar interesul a rămas constant pentru a se vedea ce avantaje reprezintă noile modificări politice pentru Marea Britanie. Era vizat în primul rând aspectul economic, de piață, fiind realmente o oportunitate pentru lărgirea acesteia.

Schimbarea bruscă și dramatică a Europei prin sfârșitul războiului rece și dispariția diviziunii dintre est și vest a determinat UE să se poziționeze în funcție de noua realitate istorică europeană. Oamenii politici au realizat încă din 1991 că sunt imperios necesare noi structuri de interacțiune economice, politice și militare între diferitele state europene, Comunitatea Europeană fiind o parte tot mai importantă a unei noi arhitecturii de securitate după dispariția pericolului din vremea războiului rece. Măsurile de securitate din Europa au fost supuse unei perioade de tranziție rapidă după 1990 și odată cu acestea au apărut noi incertitudini ale lumii din noua eră de după războiul rece. Au fost destui oameni politici și reprezentanți din mass media care au caracterizat Europa din zorii mileniului trei ca una ce este „întoarsă înapoi în viitor”, ca o revenire la zilele întunecate ale balanței de stil vechi a politicii de putere.⁴

Procesul de extindere spre estul continentului trebuia încadrat cât mai armonios și fără efecte dramatice în noua perspectivă legată de alte două aspecte pentru UE: trecerea la moneda unică și constituirea noilor instituții europene. Toate acestea se vor dovedi cruciale pentru viitorul UE.⁵

Intențiile clare ale UE pentru extindere spre est readuceau problema Turciei (candidat din 1963) care era blocată nu numai de poziția Greciei și a Ciprului dar și de a guvernului britanic care avea reticiențele sale izvorâte din trecutul relațiilor greco-britanice.

Deși principala problemă care a fost între anii 1992-1995 era conflictul din Iugoslavia, după aceea, procesul de extindere s-a pus din nou pe prim plan după prelungite și anevoioase negocieri la Helsinki în 1999 și apoi la Conferința interguvernamentală de la Nisa în decembrie 2000 când s-a convenit ca UE să fie extinsă la 25 de membri prin includerea a noi zece membri din Europa de Est. Termene și date mai clare se vor stabili la următoarea Conferință interguvernamentală din 2004.⁶

Cu toate acestea, statele din estul Europei au început să facă progrese, deși nu în măsura

² *Ibidem*, p. VIII.

³ William V. Wallace, *Enlarging The European Union- An Overview*, p.1, în Cameron Ross, *Perspectives on the Enlargement of the European Union*, Boston, Brill Leiden, 2002.

⁴ J. Mearsheimer, *Back to the future: instability in Europe after the cold war*, în „International Security”, 15 (1), 1990, pp. 5-56.

⁵ R.O. Keohane, S. Hoffmann, *The New European Community: Decision-Making and Institutional Change*, Boulder CO., Westview Press, 1991; G. Marks, et al., - *Governance in the European Union*, Oxford, Oxford University Press, 1996.

⁶ Cameron Ross, *Perspectives on the Enlargement of the European Union*, Boston, Brill Leiden, 2002, Introducere, p. VIII.

la care se așteptau vest europenii. Sincope au existat la toate statele și la toate nivelele dar s-au remarcat evenimentele din Slovacia și manevrele politice din România și Bulgaria.⁷

Marea Britanie, ca membru marcant în UE a dovedit prin poziția sa că noua abordare a extinderii trebuie făcută și cu accente experimentale și inovatoare, în felul acesta contribuția la noua Europă să se facă mai flexibil și ținând cont de diversitate în unitate. UE nu putea să rămână blocată între nivelele de modernitate și postmodernitate, iar regionalismul promovat este distinct față de alte tipuri de regionalism din alte zone ale lumii, mai ales în condițiile în care globalizarea se accentuează. Politica noii Europe, în principal bazată pe UE trebuie să se organizeze în jurul valorii bazate pe principiile universal valabile și acceptate de lumea europeană occidentală.⁸

Politica guvernelor Marii Britanii avea ca distinctă și importantă componenta mecanismelor de formare a identității de ordin local, regional și național, în special când se pune problema aplicării măsurilor europene. Era aproape un paradox având în vedere penetrarea tot mai puternică a statelor naționale de către forțele economice și politice asociate tot mai mult cu procesul de globalizare. Europa contemporană, respectiv, la sfârșit de mileniu doi și începutul celui de-al treilea este caracterizată printr-un adevărat dualism între un sistem post suveran al politicilor regionale care se bazează totuși pe o legătură complexă de interdependență.⁹

Relațiile UE cu noile state candidate la aderare și apoi state membre impun marelui organism european ridicarea standardului referitor la vizibilitatea UE pe plan european dar și mondial, la accentuarea identității sale din toate punctele de vedere. Aceasta pentru că noile state est europene și cetățenii lor nu erau încă pe deplin cucerite de actorul care era UE. De aceea mulți (printre care și oamenii politici britanici) considerau că este necesară o explorare privind reconfigurarea teritoriului, identității și funcției UE în Europa.¹⁰ Mai persista un alt pericol, acela ca odată cu aderarea noilor state est europene să se divizeze însăși UE prin împărțirea statelor în două categorii: cele din „prima clasă” (care erau în UE) și noii veniți, adică cei din „clasa a doua”.¹¹ Mulți lideri occidentali, inclusiv britanici, considerau că extinderea UE cu noii membri din estul Europei va aduce inerent după sine și nevoi noi de securitate în cadrul Comunității.¹² Se crea o situație aproape cu caracter paradoxal: pe măsură ce granițele dintre statele UE tind să dispară, noile state venite trebuie să-și întărească propriile granițe, devenite brusc ale UE.¹³ Din aceste motive procesul de extindere se va dovedi dificil, mai ales în luarea deciziilor.

Pentru Marea Britanie problema extinderii UE avea o conotație specială atunci când era vorba despre Germania, mai exact de unificarea Germaniei (a se vedea aprecierile din capitolele precedente). Până în 1989, Germania era pentru Marea Britanie un stat puternic și adesea concurent mai ales pe plan economic. După căderea zidului Berlinului și unificarea celor două state germane într-unul singur, ca înainte de al doilea război mondial, Marea Britanie era într-o adevărată dilemă: în principiu era pentru extinderea europeană, dar perspectiva unei Germanii mari și mai puternice ca până atunci, nu putea să o lase indiferentă pentru că amintirea dramaticelor evenimente din cele două mari conflagrații mondiale nu putea fi ștearsă niciodată, indiferent de evoluția evenimentelor pe plan european. De asemenea, Marea Britanie nu era întru totul de acord cu dispariția noțiunilor de stat, de suveranitate națională. Deși la început de mileniu trei noțiunea de teritoriu național este tratată de unii politicieni și istorici vest europeni ca fiind anacronică, un concept poros, totuși unificarea celor două state germane venea oarecum în contradicție cu aceste principii care se afirmau tot mai mult. În contextul politic de la începutul mileniului trei, trebuie ținut seama de interconectarea și interdependența internațională,

⁷ *Ibidem*, p. 11.

⁸ Cameron Ross, *op. cit.* Vezi capitolul Neil Winn, *In Search of Europe's Internal and External Borders: Politics, Security, Identity and the European Union*, p. 19.

⁹ William Wallace, *Europe after the cold war: interstate order or post-sovereign regional sistem?*, în „Review of International Studies”, 25, 1999, pp. 201–223.

¹⁰ B. Laffan, R. O'Donnell, M. Smith, *Europe's Experimental Union: Rethinking Integration*, London, Routledge, 2000, p. 49.

¹¹ *Adapter les institutions pour réussir l'élargissement*, în „Bulletin of the European Union”, Supplement, Number 2, 2000.

¹² Neil Winn, *The future development of external europe: From Maastricht I to Maastricht II*, în „National Security Studies Quarterly”, 2(3), 1996, pp. 67–88.

¹³ M. Green Cowles, *Setting the agenda for a new Europe: The ERT and the EC 1992*, în „Journal of Common Market Studies”, 33(4), 1995, pp. 501–26.

de ansamblul foarte complex de rețele care operează în unele state care ignoră suveranitatea și frontierele naționale, cum este cazul pentru cele din UE.

Guvernele britanice de la sfârșitul secolului XX și începutul celui de-al XXI-lea aveau un mod specific de abordare a problemelor naționale și de ordin etnic. Deși în Marea Britanie a apărut termenul de *creolizare*,¹⁴ referitor la populațiile de culoare de pe teritoriul statului britanic, totuși, politicienii britanici tratau această chestiune în ideea integrării cât mai depline pe plan socio-cultural a acestor populații. În această manieră priveau și perspectiva extinderii UE cu noi state care, evident, aduceau cu ele populații diferite din punct de vedere etnic, cultural, lingvistic.

Așadar, problema extinderii cu noi state membre nu crea în sine o problemă de identitate națională sau la alt nivel pentru Marea Britanie. Mai mult de atât, erau destui politicieni care acceptau principiul unei multiple identități a unui individ care putea să se identifice cu orașul său, provincia sa, țara, continentul etc.¹⁵ Exista însă o problemă care a apărut încă din 1990, de fapt o întrebare la care nu era posibil un răspuns imediat: după căderea cortinei de fier, în ce măsură era posibilă integrarea Europei unite dat fiind diferențele mari între statele din vest și cele din est, dacă acestea nu se potrivesc mai ales în problemele cheie? Toată lumea era de acord că exista o asimetrie foarte vizibilă între aceste state, cu atât mai mult cu cât se constata că „un paradox evident în Europa Centrală și de Est a fost după 1989 reafirmarea suveranității și independenței naționale într-un cadru politic și economic, care depindea de accesul la suveranitate, de constrângere din partea instituțiilor occidentale. Aceasta pentru că eligibilitatea statelor est europene pentru a se putea alătura celor occidentale trebuia să fie în concordanță cu standardele occidentale, precum și punerea într-un acord complet a sistemelor politice și economice. Era cerința *sine qua non* pentru ca UE să accepte extinderea spre centru și estul Europei.”¹⁶

Guvernul britanic a intuit procesul de extindere al UE și din perspectiva reșezării relațiilor UE cu noua Rusie după 1990. În funcție de poziția acesteia față de intenția UE de a se extinde cu state din centrul și estul Europei era un pericol real: constituirea unei adevărate hărți mentale a Europei în funcție de extinderea atât a UE cât și a NATO, fapt care ar crea acele „in-uri” și „out-uri” pentru statele candidate la aderare.¹⁷ Pentru toate însă se lăsa speranța că în funcție de progresele înregistrate în adaptarea instituțiilor la standardele occidentale vor putea accede la UE.

Exista și o anume similitudine între politica guvernelor britanice și reticiențele statelor est europene privind integrarea în UE. Fiecare dintre statele candidate posedă diverse interese de securitate națională, propriile identități de ordin național și la fel cele legate de propria concepție privind cetățenia europeană. De aceea, pentru UE, post Amsterdam era o adevărată provocare la începutul de mileniu trei felul cum se puteau împăca cu noile forme de non-stat și non tradiționale, formele legate de securitate precum și cele legate de cetățenie. Politica externă a UE trebuia să se adapteze din mers evenimentelor și să dea dovadă de o mai mare fluiditate, flexibilitate, paralel cu un dinamism semnificativ relativ la noile responsabilități nu numai pe plan european dar și mondial. După puciul din august 1991 de la Moscova, Marea Britanie a adoptat o politică mai conciliantă față țările din estul Europei care solicitau aderarea, mai ales pentru cele care erau în imediata vecinătate a noii Rusii (România fiind printre acestea). Această atitudine era recomandată și celorlalte state partenere din UE pentru că situația trebuia privită în perspectivă geostrategică pe termen mediu cel puțin.

Guvernele britanice din această perioadă priveau în mod foarte atent Rusia, cel puțin prin perspectiva a două probleme: nevoia de securitate prin mutarea granițelor UE spre est, respectiv cât mai aproape de noua Rusie; în al doilea rând era chestiunea economică, respectiv, cum putea Marea Britanie să-și maximizeze interesele și profiturile pe plan economic din procesul de extindere a UE spre estul Europei. În această direcție, guvernul britanic a sesizat din timp, cu mult înaintea celorlalte state partenere din UE că dispariția CAER-ului va crea pentru o vreme relativ scurtă, un adevărat vid pe piața europeană de est, în sensul că produsele acestor state nu îndeplinesc standardele pentru a se vinde în UE, dar în schimb sunt o piață potențială,

¹⁴ M. Castells, *The Power of Identity*, Oxford, Blackwell, 1997.

¹⁵ Cameron Ross, *op. cit.*, p. 23.

¹⁶ S. Bartolini, *Between Europe and the Nation - State: The Reshaping of Interests, Identities and Political Representation*, Florence, European University Institute, 1999, p. 2.

¹⁷ *Adapter les institutions pour réussir l'élargissement*, în „Bulletin of the European Union”, Supplement Number 2, 2000, p. 3.

aproape virgină pentru mărfurile britanice. Abia acum se putea vedea cel mai clar fragilitatea sistemului economic impus (prin decizii exclusiv politice) de fosta URSS în relațiile comerciale din cadrul CAER-ului, inclusiv României. Implicarea Marii Britanii în acest proces incipient cerea însă și o prudență firească până la un punct deoarece se risca ceea ce a fost la un moment dat în vestul Europei referitor la atlanticism. Trebuia evitată apariția bipolarismului și prin urmare acceptată posibilitatea unei situații cu caracter de multipolaritate. Aceasta pentru că, în mod tradițional, UE s-a manifestat ca o adevărată „putere civilă” cu un scop clar pentru toate tipurile de perspectivă: generarea bunăstării economice a cetățenilor ei.¹⁸ Or, în această situație se puneau firesc problema de către politicienii britanici, care vor fi costurile pentru UE și pentru ei mai ales pentru britanici pentru ca cetățenii din noile state est europene, care ținesc aderarea, să ajungă la standardele celor din vestul Europei. Această dilemă trebuia calculată cât mai exact cu putință deoarece se știa că cel mai greu se modifică mentalitățile, mai ales când era vorba de popoare întregi și care au trăit sistemul complex de tip comunist vreme de jumătate de secol.

Romania nu făcea excepție de la această situație. Este relevant de reamintit ceea ce se spunea mai direct sau mai voalat în toate mediile economice și politice, în mass media dar și în mentalul colectiv: dorința de a trăi la nivelul celor din statele din UE dar cu mentalitățile estice, respectiv cele din România. În această idee, UE trebuia să aibă în vedere nu numai procesul inerent de modernitate, dar și pe cel de post modernitate.

La peste două decenii distanță de căderea „cortinei de fier” se poate constata că țările din UE au fost luate relativ prin surprindere de evenimentele din 1989. În acest context se poate trage concluzia că studiul privind procesul de extindere al UE spre centrul și estul Europei, respectiv includerea statelor fost comuniste, nu s-a bucurat de suficientă atenție referitor la impactul pe plan intern în aceste țări. Transformările multiple și profunde, chiar radicale din aceste state, pe toate planurile, creau necesitatea unui consens mult mai solid din partea statelor UE decât în cazurile anterioare. Guvernele britanice au sesizat acest aspect încă din anul 1990: procesul comunitar de aderare a statelor central și est europene poate fi analizat precum vârful unui aisberg care s-a creat din complexul politic și economic intern în contextul constrângerilor la care sunt supuse aceste state de către regulamentele UE. În această situație, planul arenelor de discuții pot consolida sau completa procesul comunitar, dar, ocazional îl pot complica sau chiar submina.¹⁹ Politicienii britanici au subliniat, atât în mediile britanice cât și de la nivelul UE, un aspect considerat foarte important: diferența dintre aderare și integrarea propriu-zisă. Aceasta se referea nu numai la distanța în timp dar și la modul cum se aplica noțiunea de „integrare informală” și așa numita „luptă pentru termene” a statelor post comuniste. Aici se lua în considerare și termenul de pre aderare, fază în care negocierile trebuiau să aibă un rol decisiv. Se ținea cont de următoarele aspecte:

- perspectiva de intrare în UE, paralel cu efectele sale pozitive asupra statelor membre și potențialul impact asupra direcției politicii lor;
- implicarea treptată și socializarea elitelor politice naționale în cadrul instituțional al UE prin intermediul negocierilor de aderare;
- presiunea exercitată de aplicarea condiționalității democratice de către UE privind condițiile politice din statele candidate, prin intermediul programelor de asistență economică;
- angajamente obligatorii de politici care vin în întâmpinarea acquis-ului comunitar cu impact direct din punct de vedere economic.²⁰

Imediat după 1990 începe să fie utilizat termenul de „europenizare” relativ la noile state candidate din estul și centrul Europei. Termenul este însă foarte complex și dens pentru că se referă la faptul că țările candidate trebuie să adopte și să pună în aplicare întreaga legislație a UE într-o gamă aproape completă de sectoare de politici și care cuprind aproximativ 30 de „capitole”, cunoscute generic ca *acquis-ul comunitar* și care se face sub o presiune considerabilă de timp pentru că era nevoie să se umple cât mai repede vidul legislativ după evenimentele din 1989.²¹

¹⁸ H. Bull, *Civilian power Europe: a contradiction in terms?*, în „Journal of Common Market Studies”, 21(2), 1982, pp. 149-164.

¹⁹ H. Wallace, C. Webb, W. Wallace, *Policy Making in the European Community*, London, John Wiley, 1977, pp. 33-34.

²⁰ Cameron Ross, *op. cit.*, p. 51.

²¹ Cameron Ross, *op. cit.* p. 52.

Poziția Marii Britanii față de procesul de extindere al UE mai ales spre est a fost caracterizată, între altele, de o mare și diplomatică flexibilitate, chiar dacă inițial aceasta s-a manifestat destul de timid. De fapt acest termen, flexibilitatea, a fost utilizat și de către statele care concureau la invitația pentru a deschide negocierile de aderare la UE. Se încerca să se evite o concurență neloială între candidați, pentru că de fapt, în final, destinația era aceeași: UE.

Fostul secretar de stat britanic, Malcolm Rifkind, afirma că „[...] flexibilitatea este cheia de a reconcilia cooperarea europeană cu diversitatea Europei. Marea Britanie s-a manifestat mai prudent, alternând postura de jucător important cu cea de a sta deoparte, dar vrem să vedem cum flexibilitatea va lucra în interesul europenilor. Credem că se poate face astfel încât, dacă toate statele membre sunt sigure că interesele lor vor fi protejate, atunci cooperarea va fi pozitivă în zonă [...] Credem că scopul nostru ar trebui să fie mai degrabă de a găsi răspunsuri, nu pentru o Europă simplă, ci una mai bună”²² Nimeni nu putea oferi un răspuns în ceea ce privea un termen, măcar relativ, privind data la care decalajul dintre țările vestice și cele estice va fi înlăturat complet.

Imediat după 1990, noua Rusie vedea în UE organizația europeană ce avea ambiția să înlocuiască Uniunea Sovietică în Europa centrală și de est, de a domina, de a conduce această parte a Europei. Dar, UE admitea că excepția de la această suspiciune se aplica doar în domeniul economic. UE admitea că dorea să impună modelul său special în economie, dar specifica faptul că acest lucru îl doreau în primul rând statele din acea zonă, deși ele nu erau deloc pregătite pentru această implementare de tip nou pentru ele. Cel puțin în stadiul incipient, statele membre UE nu aveau de ce să se teamă din punct de vedere al concurenței pe piață de cele din centrul și estul Europei.²³

Deși statele candidate au fost împărțite în două valuri,²⁴ problemele erau aceleași: reforme multiple și profunde, legislație adecvată, democratizare completă, piață liberă.

Se pare că venirea laburiștilor la guvernare în 1997 a fost prea târzie pentru a se putea schimba în mod decisiv abordarea politicilor britanice față de UE. Tratatul de la Amsterdam a condus la o serie de schimbări importante. Astfel, Parlamentul European a fost legitimat cu puteri suplimentare, inclusiv dreptul de a demite Comisia, de a-și da avizul cu privire la tratatele internaționale, de a decide în problema referitoare la extindere.

După ce s-a auto-exclus din zona euro, Marea Britanie a încercat să joace un rol de lider în problemele de apărare paralel cu o abordare mai flexibilă privind anumite aspecte sensibile, cum ar fi problema votului cu majoritate calificată și disponibilitatea de a se angaja în alianțe bilaterale pentru a promova propriile interese naționale (de exemplu alianțele anglo-spaniole și anglo-italiane). Modul cum a fost abordată agenda de la Lisabona și propunerile anglo-germane pentru a face Consiliul european mai eficient au fost astfel de exemple următoare.

În problema națională Marea Britanie a fost în permanență pentru o Europă a statelor naționale, chiar dacă Tony Blair (în anul 2000) a prezentat viziunea sa de „Europa ca o superputere, nu un super stat”. Dar dorința și marea ambiție a Marii Britanii de a juca un rol de lider în UE se lovea în mod paradoxal de un obstacol pe care ea însăși l-a făurit: a fi sau a nu fi în zona monedei euro. Cu o astfel de poziție și ținând seama de decizia guvernului britanic din iunie 2003 de a amâna un referendum pe această problemă împinge Marea Britanie la o auto-excludere pe o perioadă de timp sine die din cercurile interioare ale UE și astfel la o diminuare considerabilă a oportunităților de a participa la elaborarea politicilor comune importante.²⁵

Suspiciunile britanicilor privind UE în perspectivă pe termen scurt și mediu au dus la o implicare accentuată privind viitorul Europei pe baza unor termeni care creau stări de la emoție până la teamă directă. Este vorba despre cuvintele federalism și suveranitate. Dacă pentru americani termenul de federalism este pur și simplu o descriere a Constituției lor, în schimb

²² *Survey of Current Affairs*, London, Foreign and Commonwealth Office, Vol. 27, No. 4, 1997, pp. 119-120; Victoria Curzon Price, Alice Landau, Richard G. Whitman, *The Enlargement of the European Union: Issues and Strategies*, London, Routledge, 1999, p. 19.

²³ Victoria Curzon Price, Alice Landau, Richard G. Whitman, *op. cit.*, p. 52.

²⁴ EU Commission, Agenda 2000, *Opinion of the Commission on the Application for Membership of Respectively Bulgaria, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Czech Republic, Romania, Slovenia, Slovakia*, Docs 97/11-20, 15 July 1997. EU Commission, Agenda 2000, Vol. 1, *For a Stronger and Wider Union*, COM 97 2000, 15 July 1997.

²⁵ Cameron Fraser, *The Future of Europe: Integration and Enlargement*, London, Routledge, 2004. Vezi capitolul Cameron Fraser, Widening and deepening, p. 13.

pentru britanici și scandinavi federalismul promovat de centrul de la Bruxelles era asociat cu tendința clară de centralizare din partea UE asupra statelor membre. Se trecea prea ușor peste o realitate evidentă: UE era deja un mare organism european care avea realmente atributele unui stat federal: competențe legislative, buget propriu, puteri extinse, iar cele patru instituții principale (Consiliul, Comisia, Parlamentul European și Curtea), interacționează unele cu altele și cu statele membre într-un mod pe cât de complex pe atât de eficient. Aceste dezbateri pe tema federalismului s-au manifestat ca o caracteristică a ultimului deceniu din secolul XX. Mulți politicieni și istorici consideră că structura însăși a construcției europene a evoluat în sus dar spre o formă hibridă și ambiguă. Exemplul cel mai elocvent este dat de Tratatul de la Maastricht, care are caracteristica de federalism în ceea ce privește moneda dar interguvernamental ca structură.

În foarte multe situații oamenii de toate categoriile nu sunt totdeauna conștienți că trăiesc niște evenimente istorice majore, cu un impact puternic pe termen scurt și mediu. Abia după ce evenimentul s-a consumat îi conferă importanța cuvenită. Aceasta chiar dacă, în mod ocazional, istoria se focalizează într-un eveniment cu caracter de unicat. Pentru destui de mulți istorici și oameni politici un astfel de eveniment este considerat acela care a avut loc la Atena în anul 2003, luna aprilie. Atunci s-a semnat de către 25 de șefi de state și guverne Tratatul de aderare cel mai cuprinzător, cu caracterul politic cel mai bine conturat și de anvergură din istoria întregii integrări europene.

Toți factorii umani implicați în acest tratat erau de acord că din motive economice și politice importante nu exista niciun fel de alternativă în problema extinderii UE. La această concluzie au ajuns și reprezentanții guvernului britanic. Tratatul și urmările lui trebuiau să pună capăt definitiv divizării Europei de la mijlocul secolului XX. În acest mod Europa își croia propriul drum pe termen lung și după conceptul care se manifesta ca un adevărat leitmotiv: pacea la nivelul continentului cel puțin.

Pe acest fond și concept, UE lega simultan două aspecte ale integrării europene (adâncirea și extinderea) și care nu numai că nu se exclud reciproc dar se completează și se desfășoară simultan pentru că statele membre UE sunt atât de legate într-un viitor destin comun pentru că sunt în mod indisolubil dependente unele de altele din majoritatea punctelor de vedere.²⁶

Problema extinderii UE din perspectiva britanicilor era imperios legată de conceptul de națiune și suveranitate. De aceea, problema națională a fost în permanență ca un reper pentru o Europă a statelor naționale, mai ales pentru guvernele britanice indiferent de culoarea politică. După felul în care au abordat această problemă, vitală din punctul de vedere al britanicilor, este de așteptat ca să nu renunțe la conceptele și principiile legate de ea nici în următoarea perioadă de timp, decenii chiar.

Întregul proces al negocierilor de extindere din perioada 1998-2003 a reprezentat punctul culminant al unui proces istoric care a readus țările din Europa Centrală și de Est, din nou și în mod pe deplin echitabil în sfera politică și economică europeană. Cu toate că aceste țări au așteptat mai mult de un deceniu pentru aderarea la UE, timp în care s-au manifestat reale frustrări, perioada respectivă s-a dovedit a fi fost necesară pentru că s-au realizat reformele necesare pentru pregătirea adecvată în perspectiva aderării propriu-zise.²⁷ Marea Britanie se afla în fața unei adevărate dileme relative la extinderea UE: venirea unor noi membri dilua în mod clar ponderea voturilor ei; dar exista și posibilitatea să-și facă aliați noii veniți, astfel încât guvernul de la Londra să poată face parte din nucleul de conducere, alături de Germania și Franța.

Din totdeauna, ca stat puternic și influent, Marea Britanie a fost atentă la tot ce se întâmpla major pe continent. Implicarea mai mult sau mai puțin directă în evenimentele importante de pe continentul european a coincis cu interesele sale politice și economice.

Marea Britanie rămâne și în prezent o țară deschisă extinderii spre est, dar nu în mod necondiționat, pentru că privește cu realism, pragmatism și în perspectivă pe termen mediu cel

²⁶ Cameron Fraser, *The Future of Europe: Integration and Enlargement*, London, Routledge, 2004. Vezi Prefața semnată de Guenter Verheugen, material prezentat în Comisia Europeană, iulie 2003.

²⁷ Cameron Fraser, *op. cit.* Vezi capitolul 3, *Negocierile de aderare*) semnat de Graham Avery, p. 35.

puțin, acest proces. Uneori pesimismul care se reflectă în ultimii ani datorită convulsiilor create pe plan economic și politic din cauza crizei la nivel european mai ales, duce la formularea unor adevărate scenarii privind însuși viitorul Regatului Unit în cadrul UE. Se formulează insinuant că guvernul de la Londra ar putea să accepte demersul spre un referendum privind oportunitatea rămânerii în cadrul UE, fapt care ar duce, foarte probabil, la ieșirea britanicilor din organismul european. Într-o astfel de situație este un singur lucru cert: pierderile ar fi invariabil reciproce.

Dr. Relații Internaționale
Eduard Magiar

Bibliografie

1. *Adapter les institutions pour réussir l'élargissement*, în „Bulletin of the European Union”, Supplement, Number 2, 2000.
2. S. Bartolini, *Between Europe and the Nation - State: The Reshaping of Interests, Identities and Political Representation*, Florence, European University Institute, 1999.
3. H. Bull, *Civilian power Europe: a contradiction in terms?*, în „Journal of Common Market Studies”, 21(2), 1982.
4. M. Castells, *The Power of Identity*, Oxford, Blackwell, 1997.
5. EU Commission, Agenda 2000, *Opinion of the Commission on the Application for Membership of Respectively Bulgaria, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Czech Republic, Romania, Slovenia, Slovakia*, Docs 97/11-20, 15 July 1997. EU Commission, Agenda 2000, Vol. 1, *For a Stronger and Wider Union*, COM 97 2000, 15 July 1997.
6. Cameron Fraser, *The Future of Europe: Integration and Enlargement*, London, Routledge, 2004. Vezi Prefața semnată de Guenter Verheugen, material prezentat în Comisia Europeană, iulie 2003.
7. M. Green Cowles, *Setting the agenda for a new Europe: The ERT and the EC 1992*, în „Journal of Common Market Studies”, 33(4), 1995.
8. R.O. Keohane, S. Hoffmann, *The New European Community: Decision-Making and Institutional Change*, Boulder CO., Westview Press, 1991.
9. B. Laffan, R. O'Donnell, M. Smith, *Europe's Experimental Union: Rethinking Integration*, London, Routledge, 2000.
10. G. Marks, et al., - *Governance in the European Union*, Oxford, Oxford University Press, 1996.
11. John Mearsheimer, *Back to the future: instability in Europe after the cold war*, în „International Security”, 15 (1), 1990.
12. Cameron Ross, *Perspectives on the Enlargement of the European Union*, Boston, Brill Leiden, 2002.
13. *Survey of Current Affairs*, London, Foreign and Commonwealth Office, Vol. 27, No. 4, 1997, pp. 119-120; Victoria Curzon Price, Alice Landau, Richard G. Whitman, *The Enlargement of the European Union: Issues and Strategies*, London, Routledge, 1999.
14. H. Wallace, C. Webb, W. Wallace, *Policy Making in the European Community*, London, John Wiley, 1977.
15. William Wallace, *Europe after the cold war: interstate order or post-sovereign regional sistem?*, în „Review of International Studies”, 25, 1999.
16. William V. Wallace, *Enlarging The European Union - An Overview*, p.1, în Cameron Ross, *Perspectives on the Enlargement of the European Union*, Boston, Brill Leiden, 2002.
17. Neil Winn, *In Search of Europe's Internal and External Borders: Politics, Security, Identity and the European Union*, în Cameron Ross, *Perspectives on the Enlargement of the European Union*, Boston, Brill Leiden, 2002.
18. Neil Winn, *The future development of external europe: From Maastricht I to Maastricht II*, în „National Security Studies Quarterly”, 2(3), 1996.

DIN ACTIVITATEA NOASTRĂ

1. Școala de vară a SȘIR, Cluj-Napoca, iulie 2013

În anul 2013, SȘIR și-a desfășurat întâlnirea anuală și cursurile școlii de vară la Cluj - Napoca, sub egida Universității multiculturale Babeș -Bolyai.

Tematica pentru cursuri a fost concepută sub forma unui seminar de antropologie istorică, având titlul: *Predarea istoriei și modelarea identităților multiple ale tinerilor europeni la începutul secolului XXI.*

Școala de vară, desfășurată în perioada 22-28 iulie 2013, a fost posibilă prin implicarea d-lui prof. univ. dr. Toader Nicoară din partea Universității din Cluj, și a d-lui prof. univ. dr. Bogdan Murgescu, președinte a SȘIR.

Cursurile și-au propus, pe de o parte, să favorizeze realizarea unui bilanț al cercetărilor istorice referitoare la problematica identitară și, pe de altă parte, să analizeze implicațiile conceptului identităților multiple asupra difuzării cunoașterii istorice, îndeosebi asupra predării istoriei în învățământul gimnazial, liceal și universitar. Ea a îmbinat astfel reflecția asupra unei problematici aflate la frontiera cunoașterii științifice cu preocuparea pentru practica socială de actualitate, răspunzând astfel și introducerii competențelor cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți. Această dublă valență a avut drept corolar cooperarea dintre una dintre cele mai prestigioase universități din România, care și-a asumat multiculturalitatea ca valoare esențială (UBB), cea mai cuprinzătoare asociație profesională a istoricilor din România, care și-a făcut o tradiție din organizarea anuală a unor cursuri de vară pentru profesorii de istorie (SȘIR), și un număr de specialiști de înalt nivel din țară și din străinătate.

Din partea județului Caraș-Severin, a participat prof. Cosmin Gheju de la Școala Gimnazială Aurel Peia Ezeriș, secretar al SȘIR filiala Caraș-Severin.

Prelegerile au fost susținute de cadre universitare de prestigiu, atât din țară cât și din străinătate; amintim aici câteva nume: conf. Univ.dr. Ovidiu Gitta (decanul Facultății de Istorie și Filosofie UBB), dr. Dietmar Müller (Leipzig), prof. univ. Dr. Rudolf Gräf, prof. univ. dr. Borsodi Csaba (Ungaria), prof. univ. dr. Virgiliu Bârlădeanu (Republica Moldova) dar și prof. univ. dr. Bogdan Teodorescu (secretar general SȘIR).

Locațiile unde au avut loc cursurile, prelegerile și luările de cuvânt au fost diverse - amintim aici, Aula Ferdinand a UBB, Casinoul Centru de Cultură Urbană Cluj, Liceul Unitarian *Janos Zsigmond* Cluj sau Universitatea Babeș-Bolyai.

Activitățile formativ-recreative s-au desfășurat la Muzeul arheologic, situl și Salina Turda dar și la principalele obiective turistice și de importanță cultural-istorică din Cluj-Napoca (Casinoul sau Turnul Croitorilor).

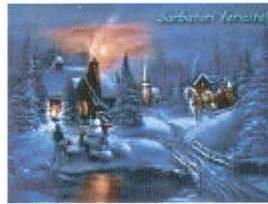
Cu prilejul acestei școli de vară a fost prezentată și activitatea revistei SȘIR, *Studii și articole de istorie*, dar și disponibilitatea publicării în cadrul acesteia a articolelor bine argumentate științific, a membrilor din întreaga țară.

Nu se cunoaște încă locația viitoarei întâlniri de vară, însă la aceasta sunt bineveniți, membrii doritori din județele afiliate societății.

2. În iulie 2013 s-a desfășurat Faza națională a Sesiunii de comunicări și referate de istorie. Aceasta a fost la Tîrgoviște (Complexul Căprioara).

Din județul nostru a participat elevul Dinu Dorian, din clasa a X-a D de la Liceul Teoretic *Mircea Eliade* – Reșița, însoțit de profesorul îndrumător Nicolae Magiar.

REDACTORII REVISTEI VĂ UREAZĂ
SĂRBĂTORI FERICITE !

ISSN 1844 - 4423